

Rhino/Warner –
Magneoton

R2 599464 /
603497850785

Miles Davis: Rubberband

Mostanában egyre-másra kerülnek elő évtizedekkel ezelőtti felvételek, amelyek olyan ikonok esetében, mint Davis, rendkívüli érdeklődésre tarthatnak számot. Ilyen ez a lemez is, amely 1985 legvégén rögzített stúdiófelvételeket tartalmaz. A nagy jazzguru éppen akkor vált meg a Columbiától és a Warnerhez pártolt, ahol az első lemeze a befejezetlen Rubberband helyett a Tutu lett. Tény, hogy komoly engedményeket tett a divatos irányzatok felé, és ennek tipikus példája ez az album is. Ekkor már vagy másfél évtizede az elektronikus hangzásvilág, a keményen lüktető rockos ritmusok domináltak művészetében. Ezzel elérte, hogy az ifjabb közönség, elsősorban a rock- és poprajongók közelebb kerültek a jazzhez. Davis sztár lett, és új fejezetet nyitott a jazz történetében.

Ezen a dobozban maradt felvételesorozaton is a rockos elemek bizonyulnak erősebbeknek a jazzeseknél, egymásik szám szinte korabeli diszkózenének minősül. Mindezt még csak fokozza a vokális háttér alkalmazása. Természetesen Davis cool-os trombita-soundja elbűvöli a hallgatót, érdekesek a leadertől fél évszázaddal fiatalabb zenészek és énekesek is, akik technikás profik, de nem mélyebb impressziókat kiváltó egyéniségek. Csak egy számban tűnik fel két jól ismert név: Bob Berg tenoros és Mike Stern gitáros. Az amerikai soul és R&B akkori tipikus képviselői: Randy Hall, Lalah Hathaway, Medina Johnson és Ledisi, egy-egy számban kaptak főszerepet. A kompozíciók kétharmadát első helyen ugyan Davis jegyzi, de mindegyik kollektív munka.

A kísérfőzet alapos elemzést közöl a játszott darabokról, a közreműködő zenészekről és a formációk felállításáról, a lemezborítót pedig a képzőművészetben is járatos Miles figyelemre méltó absztrakt festménye díszíti.

Márton Attila

Miles Davis örököseinek hagyatékából most, 33 év után láttak napvilágot e felvételek. Az 1991-ben, nem sokkal a halála után megjelent utolsó hivatalos Davis-album, a Doo-Bop a mai napig friss és izgalmas zene. Azt gondolhatnánk, hogy egy 1986-ban felvett Davis-session igazi csemege lehet a jazzt szeretők számára, ám nem ez a helyzet. A zenei anyag anno állítólag azért nem került

kiadásra, mert Tommy LiPuma producernek nem tetszett, helyette ebben az évben a Tutu (Marcus Miller és Davis Grammy-díjas albuma) jelent meg. Davis sajnos sohasem nyilatkozott azzal kapcsolatban, ő mit gondol a felvett számokról. Vince Wilburn Jr., a Rubberband vezető zenei producere – Davis unokaöccse, aki az utolsó években zenekarának dobosa volt – messze nem olyan formátumú zenész, mint Davis volt, ahogy a többi producer sem érhet LiPuma nyomába. Érthetetlen miért nem Bill Laswell, Jeff Porcaro vagy George Duke lettek felkérve, akikkel Davis eredetileg tervezett az albumon dolgozni. Az akkor hatvanéves trombitást zseniális stílusérzéke soha nem engedte, hogy az átlag popzene szintjére süllyedjen, még ha populáris számokat is dolgozott fel – amire számos példa volt. Ő, aki kizárólag instrumentális zenekarokat vezetett, erre a lemezre két énekest tervezett elhívni Chaka Khan és Al Jarreau személyében. A most kiadott CD-n több darabban is az énekesek a főszerep ezért különösen fájóak a helyükre felkért énekesek (Ledisi, Lalah Hathaway és Medina Johnson) révén megszólaló sematikus soul-frázisok. Mindezt tetézik olyan méltatlan zenei megoldások, mint Mike Stern gitárszólójának lekeverése. A Rubberband helyett ajánlom inkább mindenki figyelmébe a Birth of the Cool című dokumentumfilmet, amíg még vetíti néhány mozi.

Párniczky András

A világsajtó megírta, hogyan történt: Miles Davis 1985-ben elhagyta a Columbiát, és átszerződött a Warnerhez. Előbbtől a You're Under Arresttel búcsúzott, utóbbinál októberben felvette a jelen lemezt, hogy az aztán csak huszonnyolc évvel a trombitás halála után lásson napvilágot. Eddig az 1986-os Tutu albumtól számítottuk Davis Warner-korszakát. A Rubberband befejezetlenül maradt az utókorra. A vokálszólamok (Chaka Khan, Al Jarreau) nem készültek el, ezeket utólag vették fel Lalah Hathaway és más énekesek segítségével.

Davis állítólag e lemezzel alaposan meg akarta újítani zenéjét. Ha tényleg így volt, akkor nem sikerült. A vokális elem valóban újdonság, de alig hiszem, hogy ezeket a számokat korszakkezdőkként fogja emlegetni az utókor. Már az utolsó Columbia-lemezen megjelentek a pop-feldolgozások, csak ott még szerencsére hangszeres formában. Inkább az instrumentális darabokra érdemes koncentrálni, bár ezek sem érik el a Marcus Miller/Jason Miles dominálta Tutu nivóját, és az életművet záró Doo-Bop is korszerűbb arrangement-okat mutat.

Ami mégis jelentőssé teszi a kiadványt, az Davis játékán túl az a nehezen meghatározható „street” szubkultúra, mely a betegségéből visszatért muzsikusz zenéit haláláig jellemezte. A „street” urbánus argószó, melyet Davis maga is használt interjúiban. Öntudatos polgárelenes, kissé anarchista és erősen himsoviniszta szemlélet ez, melyben a valóságot a pénz mozgatja, és a „megszülettél: véd magad!” típusú parancsokban fogalmazódik meg az életfilozófia lényege. Miles Davis maga polgári jólétben élt, zenéje és kommunikációja azonban főképp a színesbőrű „street” férfitársadalmat célozta meg, ez volt kései munkáinak egyik nagy paradoxona.

Máté J. György

Impulse! –
Universal

00602577626524

John Coltrane: Blue World

Egy év telt el a csodás Coltrane-lelet, a *Both Directions at Once* óta, s máris itt a szaxofonos kvartettjének újabb kiadatlan gyűjteménye, egy harminchét perces album, az 1964. június 24-én felvett *Blue World*, mely csak annyiban hasonlít elődjére, hogy szintén a Van Gelder stúdió terméke. Az időpontját tekintve a *Crescent* és az *A Love Supreme* közé ékelődő album igazi különlegesség. Egyedisége azonban nem szándékolt: egyértelmű, hogy a szaxofonos nem szánta kiadásra az öt számból álló anyagot, hiszen az Gilles Groulx kanadai rendező felkérésére filmzenének készült. Ez magyarázhatja, hogy Coltrane – szokásától eltérően – régebben már felvett saját darabjait rögzítette. A dokumentarista Groulx első játékfilmjéhez szerette volna megnyerni a kvartettet. A feladat az volt, hogy az együttes a rendező által kiválasztott korábbi Coltrane-számok közül rögzítsen néhányat – új felfogásban. Groulx kedvenceit jelölte ki: többek között a *Naimát* és a *Traneing Int.* Az öt darabból végül tízpercnyi részlet került a francia újhullám hatásait mutató *Le chat dans le sacba*. A rendező magával vitte a mesterszalagokat Montrealba, ahol azok a Nemzeti Filmhivatal raktárába kerültek – ötvenöt évre. Amit hallunk, az a pályája delelőjén álló kvartett, ahogy a résztint még az előző évtizedben keletkezett szerzeményeket tálalja saját nyelvén, melynek két alapszava a *modális zene* és a *poliritmika*. Két változatban hallgathatjuk meg a *Naimát*, Coltrane ismert balladáját, mely a *Giant Steps* egyik remeklése volt. Az első feleségét megörökítő szám repertoárdarab maradt: Coltrane előadta több élő lemezén, 1961-ben a Village Vanguardban, 1965-ben pedig Párizsban. Ám nem lehet eléggé hangsúlyozni, mekkora újdonságot jelent egy, az 1959-es változatnál sötétebben izzó, stúdió-*Naima*. A Prestige-lemezről ismert *Traneing In* legérdekesebb része a majd' háromperces bőgőintro, Jimmy Garrison mesterműve, egy olyan szerkezeti elem, mely a korabeli sorlemezekben aligha láthatott volna napvilágot. Két darab, a *Like Sonny* és a *Village Blues* a *Coltrane Jazz* albumról került bele a gyűjteménybe. Utóbbi szám mindhárom változatában a *Blue World* egyik éke.

A címadó darab sem előzmény nélküli, hiszen egy standard, az *Out of This World* akkordmenetén alapul – ezt a darabot 1962-ben játszotta lemezre a kvartett.

A *Blue World* félúton áll a panaszos, dalközpontú *Crescent* és az *A Love Supreme* jóval modernebb szvitje, illetve a devocionális kései albumok között.

Máté J. György

Számos jazztörténeti jelentőségű Coltrane-album korábbi kiadója most Trane-nek egy 1964 nyarán készült felvétel-sorozatával örvendeztette meg a rajongókat, mégpedig legkiválóbb formációjának, a joggal „klasszikusnak” nevezett kvartett előadásában. Ez nem az archívumok mélyén kallódó zenei anyag volt, hanem egy francia nyelvű kanadai film kísérőzenéjének készült Rudy Van Gelder legendás stúdiójában. Időrendben a *Crescent* és *A Love Supreme* albumok közé illeszthető, és a címadó szám kivételével Coltrane négy olyan saját szerzeménye hangzik el rajta, amelyeket korábban már sokszor játszott és vett lemezre is. Ezek időközben a műfaj kedvelt standardjeivé nemesültek. A *Training In* és a *Like Sonny* még pályája elejéről valók, a *Naima* és a *Village Blues* később születtek. Utóbbiak két, illetve három változatban hangzanak el a lemezen, de így is csak 37 perc a teljes időtartam. A nyolc rövid szám a film jeleneteihez igazodik. Ebből adódóan a kvartett játéka rendkívül kiegyensúlyozott, gyönyörű Coltrane tenor-soundja is. A *Blue World* is abba a sorba tartozik, mint a Duke Ellingtonnal készített, illetve a kizárólag balladákat tartalmazó albumai, amelyek a szigorú ítések szerint stilisztikailag ugyan visszalépést jelentettek, de elkerülték a más kritikusok által nyersnek ítélt hangzásvilágot, és még Lester Young vagy Stan Getz híveinek is elnyerhették a tetszését. Szerencsés periódus volt ez a pár év Trane meglehetősen zaklatott, rövid életében, amelyet felesége, Alice McLeod is úgy jellemezett, hogy „békében volt önmagával” a sokat megélt művész. A kísérőfüzetből egyébként megtudhatjuk a film és a zenei felvételek egész történetét.

Az akkoriban mindössze huszonhét éves zongorista, McCoy Tyner ihlető társa volt Coltrane-nek. Fiatalos tűz és lendület jellemzi, perkusszív, lehanglően dinamikus játéka összetéveszthetetlen. Tyner sohasem szakított a formai keretekkel, később is megőrizte swinges lüktetését. Igazi kétkezes zongorista: bal kezének súlyos tömbakkordjai ellenpontozzák a bőgő játékát, miközben jobb keze alól monumentális dallamvonalak hömpölyögnek elő. Amikor röviddel később Trane szakított a funkcionális kötöttségekkel, és a free jazz irányába indult el, mind Tyner, mind pedig Elvin Jones kiváltak az együttesből, csak a bőgős, Jimmy Garrison maradt. Ekkor a zongorista Coltrane felesége, Alice lett, a dobok mögé pedig Rashid Ali ült. Itt viszont még a legendás négyes játszik, azaz Tyner, Garrison és Elvin Jones. Nem korszakalkotó lemez, de a zseniális művész keze nyomát viseli.

Márton Attila

Telarc – Karsay és Társa

TEL00081

Hiromi: Spectrum

Hiromi negyvenéves lett, megajándékozta hát magát és rajongóit egy hangkölteményfüzérrel. A cím magáért beszél (és nem Billy Cobhamre utal): a kilenc szólószongora-darab a lehető legtöbb oldalát bemutatja Japán legismertebb és legkedveltebb jazzmuzikusának. Egyfajta összegzés azokról az utakról, amelyeket tanulmányai és munkássága alatt bejárt, színek kavalkádjá melyek kaleidoszkópját a megfelelő szögben tartva megkapjuk az eredőt, a művészno lényegét. Lehetne az ötlet kényszerpálya, mely szerint kapjon minden alapszín egy megközelítést, amely az általános színszimbolikát idézi meg a hallgatónak, de Hiromi ennél jóval eredetibb és szabadabb. Nincs például piros, de a kék többfajta megközelítést is kap – és szó sincs borongásba süppedésről. A nyitó szám, a Kaleidoscope máris lehangosul. Ismertük már Hirominak a fizika határait kétségbe vonó technikai képességeit, mégsem lehet betelni vele. Ritmikai, dinamikai, harmóniai szempontból is összetett a darab. A kivitelezés tökéletes, de nem pusztán zsonglőrmutatvánnyal van dolgunk, hanem a zongorázás művészetének csúcsával. Chick Corea nem véletlenül érzett motivációt rá, hogy duólemezt vegyen fel az akkor még csak huszonkilenc éves Hiromival, mert tisztán intonált, perkusszív, dinamikus játékmódjukban van hasonlóság, ahogy történelmeselési hajlamukban is. A Kaleidoscope-nak rokonértelmű társa a címadó szám. Alapvetően más megközelítéssel bír a köztük elhangzó Whiteout balladája, amely azokat is meg kell győzze a zongorista magasrendűségéről, akik úgy könyvelték őt el magukban, hogy csak egy petárdakezű virtuóz. És ott van a már rengetegszer (például Brad Mehldau által is) feldolgozott Blackbird, amely egy komplett tavaszi erdőt varázsol elénk. A hangulatok, tempók mellett a stílusok is rendkívül gazdag kínálatot mutatnak. A barokk szerzőktől eljutunk a romantikáig, a ragtime-tól a kortárs zenéig, a rocktól a bluesig. A legnagyobb utat egy másik kékségben, a Rhapsody in Various Shades of Blue-ban járja be, ahol Gershwin az alfa és az ómega, de közben Coltrane, Bach és a The Who is feltűnik – valószínűleg mindnyájan a térdüket csapkodnák Hiromi zseniális idézetei hallatán. Műremek a boritón látható zongoraruha is – valószínűleg a zongorista dizájnér férjének alkotása –, jól jelképezi, hogy Hiromi egész lényé zenéből van.

Bércesi Barbara

ECM Records / Hangvető

ECM 2564

Enrico Rava – Joe Lovano: Roma

Száznegyvenhat: a két muzikus éveinek száma. Az olasz jazz rangidős trombitása nyolcvan, a szicíliai háttérű amerikai szaxofonos hatvanhat éves volt a római koncert felvételekor. Ez azonban játék az évszámokkal, a zenén a legkevésbé sem érződik az idő múlása. Az eleinte avantgárd beállítottságú Rava első lemeze 1975-ben jelent meg az ECM kiadónál; Lovano két és fél évtizedes Blue Note-korszaka után újonnan szerződött a német céghez. Szórványos találkozásait követően 2018-as turnéjuk volt az első, közös repertoárban formát öltő együttműködés közöttük. Tapasztalat, bölcsesség és kivételes mesterségbeli tudás: a lemez két veterán muzikus tour de force-a, amelyen a találkozás alkalmi jellegéből következően nem a kompozíciók, nem kimunkált együttes játék, hanem az egyéni hangszeres megnyilatkozások állnak előtérben. A zongoránál a szárnykürtön játszó Rava honfitársa és tanítványa, Giovanni Guidi ül, aki a ritmusszekcióba két, Lovano által is nagyra értékelt fiatal amerikaiat hívott meg Debron Douglas bőgős és Gerald Cleaver dobos személyében. A műsort két-két Rava- (Interiors, Secrets) és Lovano- (Fort Worth, Divine Timing) darab, zárásként pedig Lovano: Drum Song, Coltrane: Spiritual és Arlen: Over the Rainbow című számainak jazztörténeti kalandozásnak is beillő egyvelege alkotja. Több mint egy óra intenzív, modern zene, tízperces vagy hosszabb egységekben, ami tág teret enged az önmegvalósításnak. A lemez azonban nem egyéni letétek mechanikusan következő sorozata: a szerzemények szilárd keretek között tartják a rögtönzéseket, az interaktivitás nemcsak a két fúvós, hanem az egész kvintett játékának meghatározója. Burjánzanak az energiák, Rava dinamikai fokozásokkal, Lovano a harmóniak szabad kezelésével, Guidi gazdagon strukturált játékkal, Douglas szvinges lüktetéssel, Cleaver inspiratív, váratlan fordulatokkal élő dobolással veszi ki részét a közös munkálkodásból. A prímet természetesen a két fúvós vízi szenvedélyes improvizációkkal, egymás át-átszövő vagy ellenpontoszó szólammal. A lemez középpontjában a város szülőltjére, Ornette Colemanre és a texasi bluesra utaló Fort Worth áll játékos, lendületes témájával, a bőgő sétáló basszusmeneteivel és a két fúvós szárnyaló rögtönzéseivel. Végül, magyar vonatkozásként, a tárogató is megszólal Lovano jóvoltából.

Turi Gábor

BMC Records,
BMC

CD 277

Szandai Mátýás Quartet: Sādhana

A külföldön élő magyar bőgős lemezének megjelenésekor felrémettem bennem egy régi olvasmányom, az indiai költő-zenész, Rabindranath Tagore *Sādhana* című esszé-kötete (1913), melyben a szerző *többek között az egyén és az univerzum viszonyával, a szépséggel, illetve a szeretettel foglalkozik.*

A Tagore könyvének és Szandai CD-jének címében szereplő szanszkrit fogalom megtalálható bizonyos hindu, buddhista, dzsáinista és szikh szövegekben: gyűjtőnév, mely a keresőnek (sādhaka) a metafizikai célt elérni kívánó szellemi gyakorlatra utal. A jógában is ismert kifejezés „megvalósítást” jelent. A kvartett sejtetően spirituális utat lát a közös zenélésben. A szépségről szóló esszéjében Tagore többször érinti az esztétikai érték és a zene kapcsolatát. A nagy művészi alázattal készült Szandai-lemezeiről, ezen belül a még a rövid free improvizációt kívánó *Fearlessness*ben is visszafogottan fújó kubai Ricardo Izquierdoról is írhatta volna az indiai költő, hogy a szép zene nem akar hangos zajokkal felcsigáznai; ehelyett a szívünkre hat a zsolttár szavainak igazságával: a szelídek öröklik a földet.

Az egységesen magas színvonalú kvartettjátékról, illetve az egyszerű, rövid témákból kifejlesztett darabok műhelytitkairól pontos leírást ad a kísérőfüzet. Most a CD legkülönösebb szerzeményét említsük csak, a nyitó *Le frontaliér*-t, ahol Szandai vezényli a lemezen máshol nem hallható vonós-fafúvós szextettet. A rövid kortárs darab, mint címe is mutatja, műfajok határait feszegeti. Szandai gesztusa Ornette Coleman merész vonósnégyesét idézi az 1962-es *Town Hall* albumról. Míg a jazzkompozíciók finom disszonanciái megakadályozzák, hogy hagyományos értelemben „szépség”-ről beszéljünk, a nyitó szextettre illik Tagore megfigyelése, miszerint a zene „a legtisztább művészi forma”, ezért „a szépség legközvetlenebb kifejezése”, továbbá a végtelen manifesztációi a teremtés véges formáiban – ez maga a zene, mely nincs nyilvánvaló jelentéshez kötve, viszont olyasmint fejez ki, amit szavakkal nem lehet megformálni.

Szólni kell még a CD záródarabjáról, Warne Marsh *Background Music* című szerzeményének feldolgozásáról. A Szandai Quartet mintha itt lenne leginkább elemében, és a zenekar brazil gitárosa, Nelson Veras is itt csillogtatja meg leginkább nagy hangszertudását.

Máté J. György

Borbély Mihály Quartet: Grenadilla

BMC Records, BMC
CD 281

A cím egy szinekdoché szinekdochéja – a multiinstrumentalista zenekarvezető új lemeze címében nem nevezi meg a zenét, amit kvartettjével előad, ehelyett a zenét megszóllaltató hangszer (szinekdoché) alapanyagáról, egy egzotikus afrikai fáról nevezi el albumát (2. szinekdoché). Méltó cím, hiszen a grenadillából oboákat, bendzsókat, furulyákat, klarinétokat és egyéb hangszereket gyártanak (Dillon, Powell stb.). A saxofonos alighanem hálából adta lemezének e címet, hiszen maga is állandóan használ feketefa hangszereket. A klarinétot elsőként, ezt később egéztítette ki a tárogató és a basszusklarinét: a tizenhárom darabos Grenadillán nyolc számban szólalnak meg. Borbély Mihály ma az egyik elsőszámú fafúvós jazzszólista Magyarországon: valóságos intézmény, aki különböző formációkban lép fel, s korántsem csak jazzt, hanem népzene és világzenét is előad. Jelen CD-jén is erős a népzenei hatás (tárogató, dvojnice, kaval, tilinkó; változatos páratlan ritmusképletek). Borbélyt egy nagyszerű, érett csapat kíséri: Tólas Áron (zongora), Horváth Balázs (bőgő), G. Szabó Hunor (dob), valamint két számban Szabó Dániel pianista vendégeskedik.

MJGy

Kodály Spicy Jazz: Reloaded

Music Fashion
5999860196082

Bartók után Kodály, szabadon. A Trio à la Kodályt követően a bizarr nevű Kodály Spicy Jazz, amely a kiadó szerint „friss, kreatív és lendületes megközelítésben” kívánja a nagy zeneszerző által gyűjtött népdalokat eljuttatni mindenképp előtérbe a fiatal korosztályokhoz. A KSJ napjaink kedvelt hangzásvilágába illesztette az ismert népdalokat: a jazz-rock/funky stílusban, tisztán instrumentális változatban szólal meg az Esti dal, a Felülről fúj az őszi szél, a Fölszállott a páva, a Verbunkos, a Túrót eszik a cigány, az Adventi ének, az A jó lovas katonának, a Karácsonyi pásztortánc, az A csitári hegyek alatt és a Késő esti dal. A kvartettet tagjai képzett, különböző műfajokban jártas muzikusok: Görög Dániel trombitán, Cséry Zoltán billentyűs hangszereken, Szentgally György basszusgitáron játszik, Köles Márk dobol. A trombita klasszikus iskolázottsággal intonálja a témákat, a dalok az ötletes hangszerezési megoldások, a billentyűs hangszerek és a basszusgitár stílusos szólói révén kapnak egyedi, olykor jazzes karaktert. Becsülendő törekvés, jóllehet felmérések szerint a populáris feldolgozások nem segítik elő a klasszikus zene befogadását.

TG